

lo extirpaverat membrum: post quindecim dies convulsoprehendit miserum, sic ut maxilla firmissime clauderentur, & labia & faciei musculi distorti rium Sardonicum facerent. Cum omnium rerum indigus, in summa domus parte decumberet, male testo corpore; frigori & vento expositus aeger, *Parvus* iussit illum deferri in stabulum; in quo pecorum magnus numerus erat, & fimi ingens copia. Ab utraque parte corporis positis carbonibus ardentibus,

perficit nucham, brachium, & crura linimentis, & fimi acervo mundum stramen imposuit, deinde supra hoc militem lineo calido involutum reposuit & bene testo corpore reliquit per tres dies & noctes. Fimi blandus & humidus calor adeo profuit in desperato fere hoc casu, ut, post copiosum sudorem & levem diarrhæam, inceperit aeger parum diducere maxillas, antea spasmo pertinacissime clausas; & tandem ab ipso mortis limine redux convaluerit.

§. 474. SI aegro, sic truncato magnam partem (466. ad 471.), viscera chylopoëa & hæmatopoëa valida sunt, plethoræ effectus sæpe sequuntur (106.), quibus ut auferatur causa, missio sanguinis aliquoties, pro re nata, instituenda, & victus moderatus:

Visum fuit aliquando, supervixisse diu homines, quibus in bellicis conflictibus utrumque crus globo ex tormentis bellicis majoribus emissio ablatum fuerat. Sed quanta tunc pars corporis perierit! Pergunt interim viscera omnia, si cæteroquin fanus fuerit talis homo, suis fungi muneribus: hinc ex ingestis tantum chyli & sanguinis parabitur, quantum antea; vasorum tamen recipientium numerus longe minor erit: adeoque reliqua vasa magis debebunt distendi & repleri, ut auctam quotidie humorum copiam possint recipere. Omnes ergo effectus plethoræ sequentur necessario. Et quia artubus truncati ad solitos labores minus idonei sunt, augebitur plethora; dum quotidie minus dissipabitur per corporis motum, quam antea solebat. Nihil ergo superest, quam ut sanguinis missione tollatur nimia copia, repetenda aliquoties, si signa plethoræ urgentis redeant; sensum autem postea minuatur sanguinis educendi copia, ut sic gradatim corpus insigni huic mutationi assuescat. Simul victus instituat talis, qui sustinendo corpori sufficiat quidem, nec tamen nimis augeat humorum copiam. Nisi hæ cautela observentur, metus est, ne vasa nimis distenta rumpantur: unde Apoplexia, Hæmoptoe &c. fieri poterunt, nisi dilatatis orificiis sanguinis nimiam copiam in locis minus periculosis effundant; dum salubri-

narium Hæmorrhagia, cruenta dejectione &c. tollitur plethora. Sic *Galenus* (*vv*) monet, quod ab sanguinis plenitudine, osculi venarum in intestinis aperti, cruenta alvo exeant, sic ut sit affectus similis hæmorrhoidibus, in hoc uno diversus, quod ille (*hæmorrhoides*) circa sedem nascantur, in hoc vero affectu vene aperiantur in intestinorum anfractibus, vel etiam in intestino recto, sed longe ab ano, & circa ejus initium. Multos autem videmus hæc pati, quibus membrum amputatum fuerit &c. Sed in manu Medici non est copiam sanguinis nimiam per vasa dilatata vel rupta educere in talibus corporis locis, in quibus tuto hoc fieri poterit; adeoque semper metus est sinistra eventus. Sola venæ sectio in tali casu nocituram sanguinis abundantiam minuit sine periculo. Nisi enim vel sponte, vel per artem, solvatur plethora in illis, qui magnam corporis partem sic amiserunt, sæpe ad thoracem vel pulmonem confluit, gravisque tunc est affectus. *Alietvtrum enim illis tunc supervenit, peripneumonia, aut pleuritis, vel sanguinis sputum (x).* Et *Benedictus (y)* inter observationes suas sequentem regulam practicam posuit; *Gibbosi, & quibus membra amputata, fluxionibus magis læcessiti, & pthibsi maximo periclitantur.*

§. 475. A Missi damnatum farcit imitatio artificialis perditum, per fabricatas machinulas. Vid. Aquapendentem, Hildanum, Solingen, Paræum.

Facile potest adaptari truncato membro arte facta machina, quæ figuram partis ablatæ refert; sicque, dum vestibus tegitur, tollitur deformitas. Sed, Mechanici miris inventis aliquem adhuc usum ablatæ partis restituere potuerunt. Supra locum amputationis enim musculi, & illorum partes residuæ, ad voluntatis nutum turgent & insistantur: Adaptaverunt autem his musculis pulcherrima arte fabricatas ma-

chinas: per quas, dum musculi, qui antea truncatæ partis ablatis articulos fledebant v. g. turgent, aliqua quasi imago similis motus excitatur. Integrum tale sceleton ferream & ab anteriori & a posteriori parte delineavit *Fabricius ab Aquapendente*. Manus talis artificialis figuram, quam ab optimo artifice precibus vix extorquere potuerat, exhibuit *Parvus (z)*, ubi & plures aliæ similes figuræ habentur.

D E C O M B U S T I O N E .

§. 476. SI ignis ardens, vel in fervido corpore latens, corpori nostro applicatur, oritur destructio vasculorum, extravasatio humorum, pro varietate causæ, durationis, partis affectæ, varia.

Datur in corpore hominis sani caloris gradus, Thermometris mensurandus, a quo nec liquidis nec solidis aliquid noxæ accidit. Raro etiam in fortissimis hominibus calor ille nonagesimum sextum gradum Thermometri Fahrenheitiani (dicti a primo portatiliu thermometrorum in his saltem re-

gionibus artifice) excedit. Ubi vero ultra centesimum gradum in morbis ascendit, incipit sanguis ejusque serum ad coagulationem disponi: si autem centesimum & vigesimum gradum æquat calor, serum sanguinis coagulatur. Calor ergo ad hunc gradum evehctus jam liquida nostra mutat; solidæ autem

(vv) Comment. IV. in librum Hippocr. de Artic. Chart. Tom. VII. pag. 450.
(z) Theatrum Tabidorum pag. 418. (x) Livre XXIII. chap. 12. pag. 580.

autem partes nondum videntur inde multum lædi. Ubi vero ad ebullientis aquæ calorem, quæ circiter ducentesimo & duodecimo gradu mensurari solet, perventum est, & citius adhuc; jam solidæ corporis partes inde læduntur, & destruuntur quædam ex illis. Aqua enim ebulliens, vel & ebullitioni proxima, si tangat partem nostri corporis, paulo post ruptis vasis tenerrimis, quæ epidermidem cuti nectebant, effunduntur humores, qui collecti epidermidem in bullas elevant. Ubi autem major calor, quam est ebullientis aquæ, corpori humano applicatur, plura vasa destruuntur, & citissime quidem. Sic ferrum candens uno momento destruit omnem partem corporis, quam tangit.

Ignis autem corpori applicatus vel ardet & luceat, uti v. g. candelæ flamma, ardens pruna &c. vel inhæret quibusdam corporibus sic, ut non luceat quidem, interimque pessime comburat omnia, quæ tangit. Sic v. g. ferrum potest adeo calere, ut sulphur accendat, & partes nostri corporis ad ossa usque destruat; nec luceat vel ardeat tamen. Tunc dicitur latere ignis in talibus corporibus, quamvis adeo sensibiles effectus præstet. Effectus illi reduci possunt ad vasculorum destructionem, humorum extravasationem, atque eorundem coagulationem. Sic v. g. si aqua ebulliens per aliquot tantum momenta partem corporis tangit, ruptis vasculis sub epidermide colliguntur extravasati humores: verum & cutis, & sæpe panniculi adiposi suppositi pars sic inde mutantur, ut coagulatis fluidis tollatur omnis vitalis influxus & effluxus humorum in his locis; & postea partes sic affectæ, vere gangrænosæ, supuratione in omni ambitu facta, separari debeant. Ubi ferrum candens parti corporis applicatur, statim dura & siccissima eschara nascitur, nihilque extravasati liquidi apparebit in illo combustionis loco, quamvis vascula destructa fuerint: Ratio facile patet, quia eadem illa ignis actione liquida coagulata fuerunt. Extravasatio ergo humorum levioris adhuc combustionis effectus est; validiori autem liquida & solida simul in siccam crustam convertuntur.

Effectus vero ignis corpori applicati differunt pro varietate causæ. Ignis quidem videtur esse ex sua natura unus idemque: sed rarissime corpori nostro applicari potest purus ignis, semper enim fere alteri corpori adhæret. Nam purissimi alcoholis accensi flamma nequidem purus ignis est, sed aquam fecum rapit. Speculis ustorii collecti solis radii in foco suo forte purum ignem habent: in reliquis experimentis ignis semper pabulo suo sustentatur, vel aliis corporibus unitur. Illa autem corpora, quæ

ignem in se continent, vel pabulum ardenti præbent igni, dicuntur causæ illorum effectuum, qui ab igne hoc modo corpori nostro applicato fiunt. Ingens autem observatur diversitas in his, per experimenta tantum determinanda. Sic per accensum alcoholis flammam manum movere licet, sine damno fere; si vero quercino ligno focus instructus ardeat, illico combureretur. Præterea in fluidis detecta fuit hæc proprietas, quod quædam longe majorem copiam ignis capere & retinere possint, quam alia. Aqua igni ardenti imposita vix calefctet ultra ducentesimum & decimum quantum gradum thermometri Fahrenheitiani; & ubi semel hunc caloris gradum acquisivit, non incalascet plus, quantumcumque etiam suppositus augeatur ignis. Oleum autem lini, olivarium, vel simile alioud ex seminibus vel fructibus expressum, dum ebullit, ad sexcentesimum ejusdem thermometri gradum facit ascendere mercurium. Unde enormis diversitas effectuum observatur, dum vel aqua ebulliente, aut fervido oleo, pars corporis amburitur.

Durationis autem ratione effectus ignis corpori applicati augeri vel minui facile patet. Ferrum candens uno momento applicatum cuti, mox remotum, comburet quidem, sed leviter; diutius appressum parti cuidam ad ossa usque omnia destruet. Longe periculosior hinc combustio ab ebulliente pice, quam ab oleo; quia illa tenacissime adhæret, oleum vero citius defluit.

Partis affectæ autem diversæ indoles, & varius in corpore humano usus, iterum novam diversitatem facit. Cyclopes illi, qui ancoris cudendis quotidie incumbunt, volas manuum insar cornu durissimas & insensiles habent, atque impune vivum ignem, imo & candens fere ab igne ferrum arripiunt: iidem tamen, dum a valido labore lassî oculis suis assidentes vesperi obdormiunt, sæpe a modico tali igne cutim in cruribus combustam, & in vesiculas elevatam, habent. Dum civis Hagenisori admotum scopetum inflat, infortunato casu incenditur pulvis pyrius, quo, infcio hoc homine, gravidus erat tubus, miserique palatum, gula, gingivæ, lingua adurebantur. Licet autem & venæ sectio, & alia selecta adhiberentur remedia, per otiduum tamen nihil omnino deglutire potuit; posteaque, separatis partibus mortuis, viva supposita cruda & dolentissima novas fecerunt miseras, donec tandem post diuturnam veluti cum morte collectationem convaluerit, ossis etiam fragmentis a palato separatis (a). Facile autem patet, longe minus periculi fore & molestiæ, si loco gulæ manum pulvere pyrio accenso combussisset.

§. 477. H Ujus (476.) varietatis gradus varii similes sunt his, qui decurrunt a prima & levissima inflammatione, (370. ad 464.) usque in sævissimum Sphacelum.

Quæcumque jam fuerit causa ignem continens; & applicans corpori, quantumvis magna aut parva fuerit duratio hujus applicationis, cuiuscumque demum parti corporis ignis applicatus fuerit, effectus quidem erunt varii, sed omnino similes illis tamen, qui in variis inflammationis gradibus observantur: summus enim ignis partem corporis destruens non plus facit, quam Sphacelum omnia corruptens. Levis autem, quamvis iam molesta, ignis actio tumorem aliquem & ruborem excitabit in parte quadam corporis, fere Erysipelatis instar; aucta ignis vi, tumor & rubor augebuntur, & fiet vera phlegmone: dein pergente, vel & aucta adhuc ignis a-

ctione, vesicæ elevantur, & omnia Gangrænz, ex valida inflammatione natæ, signa apparent: ultimo per ignem omnia destruuntur ad ossa usque; uti in vero Sphacelo fit. Dictum autem fuit in Comment. §. 370. ob hanc effectuum similitudinem Phlegmonen nomen ab igne accepisse. Quot autem possunt esse gradus intermedii inter levissimum Erysipelas & perfectissimum Sphacelum, tot etiam intercurrunt inter minimam & maximam combustionem. Sola fere diversitas est in celeritate, quia per ignem applicatum momento temporis perfectus Sphacelus fieri poterit; qui semper, post sævissimam quamvis inflammationem, tardius sequitur.

Tom. II.
(a) Stalpart. vander VVieleen Observ. rar. Cent. 1. Observ. 24 p. 100.

§. 478. **H**inc phænomena, diagnosis, prognos eadem.

Ex modo dictis patet, Phænomena combustionis eadem esse ac illa, quæ inflammationem comitantur. Verum, sicut inflammatio, pro varia magnitudine & intensitate, varios habebat exitus, variamque requirebat medelam, uti in ejus historia dictum fuit; ita etiam in Combustione obtinet: adeoque & cognosci debent illa signa, quæ docent variam combustionis magnitudinem. Horum cognitio ad Diagnosin pertinet. Levis combustio nocetur ex cognita causa, quæ nec valida fuit, nec diu applicata: uti v. g. si aqua, nondum omnino servida, per momentum tantum partem corporis attigerit; rubor cutis, levis tumor, dolor molestus quidem, nec tamen acerrimus, vesiculæ vel nullæ vel pauca tantum, neque statim post Combustionem ortæ, & lymphida aqua plena, hujus speciei Diagnosin absolvent. Pejor combustionis gradus scitur, cognita causa validiori, aut majori duratione ejusdem, dolore valido, vesiculis liquore flavescente plenis statim post combustionem apparentibus, sensu tensionis & rigiditatis in cute loci combusti. In pessima autem combustionem, ubi per validissimam causam subito destruuntur omnia, nullæ vesiculæ sunt in loco ambusto, quæ tamen postea sepe in ejus ambitu oriuntur, cutis livida, imo aliquando penitus nigra est, & nullum sensum doloris habet, licet

scalpello pungatur, dura & penitus arida.

Prognosis autem pendet a cognita combustionis specie per signa diagnostica, indole partis læsæ, & ægri temperie. Hicque imprimis cauti debent esse Medici & Chirurgi, ne plus promittant, quam efficere possint. Ubi enim levis tantum combustio est, sine cicatrice relicta sanari poterit; si vero ruptis vasibus & effusis humoribus, vel iisdem coagulatis per ignem, in parte affecta destructus fuit humorum circuitus, totum illud suppuratione, in omni ambitu nata, separari debet, & turpiter errabit ille, qui facilem talis combustionis curam, & sine cicatrice, promittet: separata enim hac parte mortua cavum ulcus fiet: cujus amissa substantia raro vel nunquam sic reparari poterit, ut æquabilis fiat superficies cum cute vicina. Prout jam tenerioris vel durioris fabricæ fuerit pars ambusta, iterum prognos variat. Sic v. g. circa oculos summum semper periculum etiam a levi combustionem est, ne lædatur visus. In atrabilaris, cacochymicis, & scorbuticis imprimis corporibus, levis sepe combustio in pertinacissimum ulcus degenerat. Ad omnia ergo hæc in Prognosi attendendum est, ne postea mala sequentia adscribantur Medico vel Chirurgo, si non monuerit, hæc metuenda esse.

§. 479. **Q**uin Curatio nihil differt: potus antiphlogisticus semper necessarius.

Sicut enim nulla generalis cura est inflammationis, sed illa variat, prout in resolutionem, suppurationem, Gangrænam, vel scirrhum tendit; sic etiam & in combustionem longe alia requiruntur, quando illa intra limites resolvendæ inflammationis subsistit, quam si in crustas gangrænosas vel & sphacelatas partem converterit. Sequentibus ergo paragraphis pro vario gradu combustionis peculiaris cura tradetur, patebitque, illam satis respondere indicationibus curatoris in phlegmones historia enumeratis. Unicum tantum hoc in omni combustionis specie commendari potest, nempe potus tenuis antiphlogistici usus. Semper enim inflammatio levem etiam combustionem comitatur. Imo in gravioribus combustionibus, imprimis si magna pars corporis affecta fuerit, omnia illa convenient, quæ in valida phlegmone curanda laudata fuerunt. Venæ se-

ctio hinc, etiam repetita pro re nata, & purgantia antiphlogistica summi usus sunt. Hac methodo *Hildanus* (b) feliciter curavit tinctoris famulum, qui in ahenum tinctura calida, nec omnino fervida tamen, plenum inciderat; simul optimis externis remediis applicatis, intra quatuordecim dies ab universi corporis combustionem tali sanatus fuit. Sed hæc combustio, uti ex historia patet, non exsuperat limites resolvendæ inflammationis, nisi paucis tantum in corporis locis, quæ ramentis ligni querucini, & aliis similibus in fundo aheni jacentibus contigua fuerant: quibus etiam, uti ibidem monet *Hildanus*, alia curationis methodus adhibita fuit. Patet saltem ex hoc exemplo, quantum illa, quæ in curanda inflammatione resolvable fuerunt laudata, etiam in combustionem prosint.

§. 480. **U**stio intra limites resolvendæ inflammationis subsistens (386.) curanda his, quæ liquida condiant, moveant, vasa expediant; conservent: id fit igne moderato, fotu, cataplasmate (395. ad 402.) butyro loto, spiritu vini cum pauco vitriolo.

Si combustio parvam tantum corporis partem læserit, non opus erit venæ sectione, purgantibus antiphlogisticis &c. corpus turbare; sufficet enim tunc topica medela ipsi parti affectæ adhibita. Ubi vero tam levis ustio fuit, ut resolvablem inflammationem tantum excitaverit in parte, satis facilis cura est: tuncque omnia illa, quæ in singulis fere familiaribus habentur diversa, remedia valent. Quod enim mirum videtur, optimi etiam Chirurgi oppositæ virtutis remedia hic commendant, emollientia nempe, & adstringentia, atrahentia & repellentia &c. Sic *Paræus* (c) portulacæ, lactucæ, plantaginis &c.

fuccos, mollissimum ovi albumen laudat; & eodem in loco ad idem malum commendat lutum forti aceto dilutum, atramentum scriptorium oxycrato mistum, alumen rupeum aqua solutum, imo & acres ceparum bulbos cum pauco sale tritos applicari summo cum fructu monet. Vidi aliquando & plurima alia fuisse applicata in tali casu, & cum levamine quidem, modo frequenter renovarentur. Hoc & monuerunt fere omnes Chirurgi, in initio applicata remedia locis combustis sepe renovanda esse, donec dolor sedetur; & uti *Paræus* (d) dixit, donec calor parti impressuseductus fuerit. Dum *Hildanus* uxori

uxor aquæ ebullienti ad carpum usque dextram manum improvviso immiserat, illico dolor vehementissimus ortus est, non tantum in manu, verum etiam toto brachio. Calida aqua abluit statim sapam, deinde partem læsam inunxit linimento, ex cepis crudis sale sapone & oleo amygdalarum dulcium & rosaceo composito, brachium vero oleo rosaceo inunxit, & fascia posca intincta involvit; simulque addit, quod sæpius omnia illa iteraverit, tam pulchro quidem cum successu, ut tantam combustionem nulla cutis exulceratio secuta sit, præter parvam pustulam in pollice, alteramque similem in digito indice, quæ tamen levi negotio solo Unguento Basilico curatæ fuerunt (e). In alio casu dicit, quod singulis horis quater Emplastra renovaverit prima die, sicque major pars Empyreumatis evocata fuerit (f). Videntur ergo plurima esse remedia, quæ combustionem in hoc gradu curare possunt, modo tales habeant proprietates, ut liquida stagnantia condiant, & moveant, vasa interim expediant simul, & illorum integritatem conservent. An ignis, applicatus corporis humani partibus, illis manet unitus pro tempore? an inde potest educi per atrahentia, uti spicula glacialis ex partibus congelatis aquæ frigida vel nivis applicatione educuntur? Certe sola ignis prudenti applicatione lenitur dolor in parte combusta, tandemque totus tollitur. Unde optime *Fernelius* (g) dixit, quod ignis, si propius ipsi pars usta admoveatur, sit proprii inusti mali alexiterium, illamque revocato Empyreumate dolore levet: additque, nonnulla remedia impressum partibus ardorem foras calore proleflare: ari & porri folia ambustis presentia remedio esse dixit, & postea numerosum catalogum addit medicamentorum, quæ ad eundem scopum faciunt, licet viribus medicatis omnino diversis gaudeant. Vidi sæpius, sola aqua tepida applicata, unguento populeo inuncto, vel & alio simili, levatum fuisse dolorem in parte combusta; qui tamen paulo post augebatur iterum, levandus illico, modo aliud linteum aqua tepida madidum parti applicaretur, vel nova copia ejusdem linimenti inungeretur; sicque repetitis vicibus eadem applicando sensum omnis dolor evanescebat. Quidquid sit de illa ignis proprietate, quam tantum dubii instar propofui, sufficet Practico novisse illa remedia, quæ tuto & certo dolorem in ambustio-

nibus leniunt, & malum hoc sanant. Usus autem docuit, hæc obtineri posse sequentibus.

Ignis moderato. Si v. g. manus dextra combusta fuerit, sinistra foco admovetur in tali distantia, ubi gratissimum calorem percipit; tunc manus dextra in eadem a foco distantia ponitur: incipiet augeri dolor in initio, sed brevi post minuatur iterum; parum propius admovetur manus dextra foco, dolebit iterum, & paulo post evanescet dolor: sic sensim propius ad focum accedat manus læsa, donec possit ferre calorem foci in illa distantia, in qua manus sana illum sine molestia tolerare valet. Ubi hoc factum est, sanata est combustio, & quotidianis experimentis hujus methodi utilitas probatur, diciturque vulgo tunc exuri combustionem (*ustbränden*.)

Fotu, cataplasmate &c. In Materia Medica ad hunc numerum tales formulæ habentur, & plures alia similes adhiberi possent. Omnium maxime profunt, si tepida applicentur (frigida enim actu nocere ambustis observantur) & renoventur frequenter, donec dolor sedetur. Emplastra plumbata, linimenta similia ex plumbi calcibus facta, mollissima olea quævis pariter profunt. Spiritum vini autem omnibus remediis, quotquot adhuc inventa fuerit, palmam præripere *Sydenhamus* (h) asseruit; si nempe linteum spiritu vini imbuta partibus ambustis applicentur illico; & horum applicatio repetatur, donec dolor ab igne excitatus penitus evanuerit; posteaque bis in die eadem tantum applicanda voluit. Notandum hic est, quod pariter magnus ille vir commendat frequentem applicationem ejusdem remedii renovati in initio mali. Pauculum vitrioli addidisse spiritui vini forte proderit æque, ac alumen, & similia, adstringendi & repellendi vi prædita, quæ laudata fuerint a *Paræo* & aliis. Fortè hæc sua efficacia sanguinem aliena vasa ingressum, constringendo vasa, repellunt versus latorem arteriarum locum, sicque inflammationem hic natam solvunt. Omnia tamen hæc remedia, quantumvis etiam decantatissima fuerint, tantum profunt, ubi combustio resolvendam inflammationem fecerit; si enim sic destructa fuerint vasa, vel coagulata liquida, ut non possit separari resolutio concreti, nec stagnantibus possit conciliari motus; alia curatio requiritur, uti in sequentibus paragraphis dicetur.

§. 481. **U**stio itura in gangrænam, crispata jam & erosa cute, elevatis bullis, curanda ut inflammatio talis, fotu, cataplasmate, emollientibus, digestivis (402. ad 454.)

Si jam signa (vide §. 478.) doceant, combustionem tantam fuisse, ut benigna resolutione curari non possit, fide metus sit, ne in gangrænam transeat, tunc omnia illa convenient, quæ ad similem inflammationem, numeris hic citatis, commendata fuerunt. Benigna suppuratio tunc, quæ separat omne illud, quod in solidis & fluidis sic mutatum est, ut vitæ & sanitatis legibus amplius obedire nequeat, promovenda est, mollissimis fomentis & cataplasmatibus applicatis. Notandum tamen, bullas in loco combusto elavatas non semper notare, gangrænam hic adesse. Si enim non statim, sed post aliquot tantum horas appareant, & tenui lymphida aqua turgeant; neque dura & crispata appareat subjecta & vicina cutis; nondum desperan-

dum est, sine suppuratione posse curari talem combustionem. Vidi enim sæpius, ignis vi solutus quidem nexus tenerrimos epidermidis cum cute subjecta, illam tamen non admodum læsam; & sine ulla suppuratione, vel cicatrice relicta, sanatam fuisse talem combustionem. Bullas illas elevatas illico pertundendas voluit *Paræus* & *Hildanus*, ne contentus ichor rodât subjectam cutem & exulceret; sed & in me ipso, & aliis, frequenter vidi, nullam noxam ortam fuisse, licet integræ relinquerentur: non enim cito corrumpitur illad extravasatum; & cuticula, integra relicta, & ab aere & ab applicatis remediis defendit tenerrimam illam pulpam nervosam, quæ supponitur, & adeo dolet, si nudetur; ut unusquisque in se ipso exper-

(e) *Hildanus*, de Combust. c. 6, p. 522.

(f) *Ibidem* c. 6, p. 527.

(g) *Therapeut.* Lib. VI. c. 20, p. 453.

(h) *De Peripneumonia Notha*, in fine, p. 153.

(b) *De Combustione* c. 7, p. 522. (c) *Livre XII.* chap. 17. 18. p. 300. (d) *Ibidem*.

pertus aliquando fuit, quando a quacumque causa epidermis in quodam corporis loco deraditur: tunc enim dolor lancinans molestissimus (*Schrymde pyn*) percipitur. Solet enim contentus his bullis ichor sponte reforberi vel dissipari, & cute subjecta testis renata Epidermide, illa pars, quæ in bullas elevata fuerat, sponte secedit postea sine ullo dolore. Si vero subjecta cutis sic lesa fuerit, ut per suppurationem tolli debeat non resolvable inflammatio, præstat levi apertura harum bullarum exitum facere contento ichori, epidermidem vero relinquere; quæ nunquam quid mali faciet, neque corrumpetur. Si enim, uti solet fieri sæpe, abscondatur epidermis jam collapsa, nuda cutis superficies dolentissima erit. Hoc pulchre notavit *Parvus* (i) dicens, profundas combustiones minus dolere, quam superficarias: monuitque Chirurgos, ut in his casibus dolentissima loca tegerent raro linteo, ne rudiori tactu hæc irritarent, dum depurant ulcus. Similem cautelam in superficialibus illis combustionibus commendat *Hildanus* (K), totumque locum ambustum tela Cambriacensi tegebat; neque auferebat illam, donec sanatus esset locus. Certe Epidermis relicta magis naturale tegumentum dabit.

Ubi ergo non resolvenda inflammatio a combustionis nata suppurationem requirit, mollissima cataplasmata proderunt, & reliqua illa, de quibus dictum fuit §. 402. & sequentibus, ubi de abscessu agebatur. Et licet nullum profundum ulcus adfuerit, sed sola tantum epidermis secesserit, maxima tamen sæpe copia puris quotidie in loco ambusto nascitur; sicque sensim sanatur malum. Mirabatur hoc quam maxime *Hildanus*, dum curabat ancillam, quæ fervida aqua totum crus combusserat ad genu usque. Singulis enim deligationibus, quæ bis quotidie fiebant, ultra semilibram puris albi, æqualis & optimi, invenit in linteis & Emplastris amotis, duravitque per multos dies tam copiosius puris effluxus; licet sola tantum Epidermis secessisset, nullibi que profundum ulcus, multo minus eschara gangrenosa adesset (l). Curatio autem hujus combustionis, per suppurationem facta, quinque septimanarum spatium absolvebatur.

Cum autem causa comburens, non semper æquali vehementia in omnem loci ambusti ambitum ege-

rit, uti sæpe fit; accidit aliquando, ut in quadam parte resolvable inflammatio sit, in alia minime; unde tunc varia pro re nata applicari debent remedia. Sic v. g. dum aqua fervida delabitur in corporis partem, ille locus, quem primo tangit, longe pejus afficietur, quam vicina, per quæ postea defluit. Unde in casu illo, (de quo §. 479. dictum fuit,) ubi tinctoris famulus toto corpore in servidam ferè aquam incidit, *Hildanus* totum fere corpus quidem inuncto unguento ex sapone, sale, cepis crudis &c. confecto, quibusdam tamen locis, ubi combustio profundius penetraverat, mollissima tantum remedia applicuit. Nunquam tamen nocebit, licet resolutio vix sperari posse videatur, in gravioribus combustionibus, venæ sectionem, purgantia antiphlogistica, diluentia &c. adhibere; cum illis cito applicatis, & si opus fuerit repetitis, multoties etiam incipiens Gangræna feliciter curetur; uti dictum fuit §. 442. Imprimis si facies ambusta fuerit, unde turpis, & tota vita manens, deformitas merito metuitur; vel & aliquando cæcitas, si vel oculi ipsi, vel vicina his loca læsa fuerint. Celebrissimo *Boerhaavio* tale infortunium quondam accidit, dum, *Papiniana* machina dissiliente, fervidissima aqua in faciem insiluit; quæ & se insinuans intra vestes brachium misere combusserat. Fata facies mox in bullam elevata fuit, palpebræque tumidissima sic impediebant omnem visum, ut nequidem candelæ lumen distinguere potuerit. Illico sibi sanguinem mitti ad animi deliquium usque iussit, & sequenti die venæ sectionem repetendam curavit: deinde purgans satis forte sumit; quamvis etiam a levioribus purgantibus ad syncopen usque fere moveretur. Solo unguento nutritio faciem inungi curavit; & Emplastro ex lapide Calaminari tegi. Subfederunt tumidæ partes post tam validas evasuationes, & victu tenuissimo & potibus antiphlogisticis magna copia sumtis tantum profecit in curatione periculosa hujus combustionis, ut magno generis humani bono, salvus oculis, incolumis evaserit a tanto malo; & post octo vel novem dies iterum in publicum prodierit. In brachio tamen foeda cicatrix post diuturnam suppurationem relicta fuit; ibi enim aqua fervida, inter vestes se insinuans, diutius manserat applicata cuti.

§. 482. Ubi Stio jam in crustas gangrenosas, vel sphacelatas acta, curanda ut illi morbi (419. ad 476.)

Ubi autem combustiones sic destructa fuerunt vasa, aut humores adeo coagulati, ut omnis influxus & effluxus humorum in parte affecta impediatur, vera Gangræna est; & si ad ossa usque malum penetraverit, Sphacelus. Omnia ergo illa, quæ de curatione horum malorum in numeris hic citatis dicta fuerunt, in tali casu proderunt. Debet nempe mortuum illud & corruptum separari a vivis partibus quibus cohæret. Et in his casibus apparet evidentissime inanis jactantia illorum, qui arcanis suis remediis brevi tempore, & sine cicatrice relicta, se omnes combustiones curare posse gloriantur. Plures tales casus quotidie occurrunt, & fere semper vidi, quod aqua ebulliens, dum in partem quandam corporis decidit, illum locum, quem primo tangit, gangrenosum reddat; reliqua vero loca, per quæ successive dein defluit, levius tantum comburat. Si tunc in tali loco pertundatur Epider-

(i) Livre 17, chap. 18, p. 301. (k) De Combustione c. 7, p. 329.
(l) *Hildan. Observ. Chirurg. C. IV. Observ. 93, p. 132.*

mit, uti sæpe fit; accidit aliquando, ut in quadam parte resolvable inflammatio sit, in alia minime; unde tunc varia pro re nata applicari debent remedia. Sic v. g. dum aqua fervida delabitur in corporis partem, ille locus, quem primo tangit, longe pejus afficietur, quam vicina, per quæ postea defluit. Unde in casu illo, (de quo §. 479. dictum fuit,) ubi tinctoris famulus toto corpore in servidam ferè aquam incidit, *Hildanus* totum fere corpus quidem inuncto unguento ex sapone, sale, cepis crudis &c. confecto, quibusdam tamen locis, ubi combustio profundius penetraverat, mollissima tantum remedia applicuit. Nunquam tamen nocebit, licet resolutio vix sperari posse videatur, in gravioribus combustionibus, venæ sectionem, purgantia antiphlogistica, diluentia &c. adhibere; cum illis cito applicatis, & si opus fuerit repetitis, multoties etiam incipiens Gangræna feliciter curetur; uti dictum fuit §. 442. Imprimis si facies ambusta fuerit, unde turpis, & tota vita manens, deformitas merito metuitur; vel & aliquando cæcitas, si vel oculi ipsi, vel vicina his loca læsa fuerint. Celebrissimo *Boerhaavio* tale infortunium quondam accidit, dum, *Papiniana* machina dissiliente, fervidissima aqua in faciem insiluit; quæ & se insinuans intra vestes brachium misere combusserat. Fata facies mox in bullam elevata fuit, palpebræque tumidissima sic impediebant omnem visum, ut nequidem candelæ lumen distinguere potuerit. Illico sibi sanguinem mitti ad animi deliquium usque iussit, & sequenti die venæ sectionem repetendam curavit: deinde purgans satis forte sumit; quamvis etiam a levioribus purgantibus ad syncopen usque fere moveretur. Solo unguento nutritio faciem inungi curavit; & Emplastro ex lapide Calaminari tegi. Subfederunt tumidæ partes post tam validas evasuationes, & victu tenuissimo & potibus antiphlogisticis magna copia sumtis tantum profecit in curatione periculosa hujus combustionis, ut magno generis humani bono, salvus oculis, incolumis evaserit a tanto malo; & post octo vel novem dies iterum in publicum prodierit. In brachio tamen foeda cicatrix post diuturnam suppurationem relicta fuit; ibi enim aqua fervida, inter vestes se insinuans, diutius manserat applicata cuti.

si;

si, quem toties laudatus *De la Motte* (m) refert. Hyterico paroxyfmo correpta puella prona facie in ignem delapsa est: dumque forte dolore excitata se erigere voluerit, supina denuo in ignem cecidit; unde tota facies, & collum ad mammas usque, uti & tota cervix ad humeros usque miserime combusta fuerunt. Mox linteæ, spiritu vini madida, locis ambustis applicata fuerunt, & per triduum sic pergebatur. Sed agebatur dolor, & nigredo jam prima die apprensens extendebat se quaquaversum, una cum foetore cadaveroso intolerabili. Bona fortuna facies levius combusta fuerat, & oculi manserant illæsi. Sed a mento ad mammas usque, & a nucha ad angulum inferiorem utriusque scapulæ, nil nisi mera crusta arida gangrenosa erat. Profunde fiebant scarificationes in omni ambitu gravissima hujus combustionis; & deinde rimis illis factis applicabatur Unguentum *Ægyptiacum* in spiritu vini dissolutum; impositis simul splenis spiritu vini madidis. Sed omnia manebant siccissima, nullumque apparebat vestigium incipientis separationis. Ideo ablatis his remediis, totum locum ambustum

§. 483. Nusquam plus prospiciendum pulchritudini cicatricis, quam hic: vid. (217.)

Quid sit cicatrix, explicatum fuit in Commentariis §. 217., ubi de vulnorum curatione agebatur: ubique dictum fuit, omnium perfectissimam sanationem vulnorum esse, ubi nullum vulneris facti vestigium manet. Si vero hoc obtineri nequeat, tunc pulcherrima cicatrix dicitur adesse, quando vestigium plagæ, post sanationem absolutam relictum, quam simillimum est cuti vicinæ. Simulque notatum fuit ibidem, tria imprimis ad cicatricis pulchritudinem requiri, ut nempe partes uniantur in eodem situ, quem antea habuerant; neque plagæ locus emineat ultra vicinæ cutis superficiem, neque cavus maneat. Cum ergo post combustiones foedæ adeo sæpe cicatrices remaneant, omni cura attendendum est, ut hæc deformitas caveatur, quantum fieri per artem poterit. In illa combustionis specie, quæ intra limites resolvendæ inflammationis consistit, & sine suppuratione sequenti curari potest, nulla manebit cicatrix: unde ignari sæpe credunt, quod omnes combustiones ita curari possint. Ubi autem valida suppuratio, vel Gangræna post combustionem nata, cutim & panniculum adiposum consumpserit, tunc summa difficultas est, curare tale malum sine deformi cicatrice. Si in parte, quæ vestibus tegi solet, foeda maneat cicatrix, hoc forte vili pendii posset. Ubi autem facies, & imprimis in amabili sexu, ambusta fuit, omni artis molimine tentandum est, ut cicatrix, si omnino evitari nequeat, saltem minime deformis sit. Cum vero, consumptis panniculo adiposo & cute, cicatricem tegens glabra pellicula adiposa & cute, cicatricem tegens glabra pellicula subjectis musculis vel eorundem involucri tendinosi accrescat; locus ille fere semper cavus erit, & politus & respiciens magis apparebit, quam vicina loca. Optimum, quod ars habet, est, ut mollissimis & humectantibus ambustus locus foveatur continuo, ad integram curationem usque; ut laxata his remediis vascula magis elongentur, & retexant plus de perditâ substantia. Omnia ergo exsiccantia, rodentia aut adstringentia vitentur; & applicentur talia,

quæ in aliis casibus luxuriantem carnem gignent. Notandum tamen quam maxime, hic summa circumspessione opus esse: aliquando enim in loco combusto tota superficies non fuit passæ æqualem ignis vim; ideoque emollientissima, toti plagæ applicata, quædam loca faceret protuberare; sicque turpis nasceretur cicatrix. Sollicito ergo insrandus est omnis ambusta plagæ ambitus; & pro re nata magis minufve emollientia quibusdam locis applicanda sunt. Unde non cussus Chirurghi est pulchram cicatricem locis ambustis inducere. Imo formatam jam cicatricem, si durior & aspera fuerit, mollissimis unguentis inungendam quotidie voluit *Hildanus* (o); & foveadam decoctis mollissimis; sicque alicubi emineat, lamina plumbea, argento vivo inuncta, deprimit iussit. Monet præterea, quotidie post inunctionem Chirurgum debere manibus cutem induratam & contractam extendere; ut sic tollatur, quantum fieri potest, cicatricis deformitas. Si omnibus his turpis cicatricis emendatio obtineri nequeat, illam excidendam voluit; & deinde labia vulneris facti a mutuo contactu debere removeri fibulis applicatis, (quam methodum figura addita exprimit,) & mollissimis balsamis incarnationem promoveri. Cum autem nunquam foedior cicatrix fiat, quam si partes, mutato naturali earundem situ, concreverint inter se, simulque illud Chirurgi ignorantiam vel negligentiam arguat; omni attentione hoc cavendum erit. Narrat *Hildanus* (p), quod misero infanti, sex tantum mensis nato, manus dextra combusta fuerit, ita ut, excepto pollice, omnium digitorum extremi articuli ceciderint; & impetitis tam gravis combustionis cura commissa, digiti retrorsum incurvati manus dorso, quod etiam combustum fuerat, & inter se invicem concreverint. Cum omnis membri usus sic perisset, & contracta in globum manus foedissimum exhiberet spectaculum; pater infantis, post absolutam curam septem jam mensibus elapsis, *Hildanum* consuluit, qui mol-

H 3

Tom. II.
(m) *Traité complet de Chirurgie Tom. III, pag. 388. &c.*
(n) *De Combustione cap. 3, pag. 524.*
(o) *De Combustione cap. 14, pag. 937.* (p) *Ibid. cap. 15, pag. 952.*

liffima fomenta & unguenta per aliquot dies applicuit, ut laxaret omnia; deinde novacula rescidit callosam cicatricem, quæ digitos dorso manus alligabat, similique modo concretos inter se digitos separavit, postea pulchro artificio, applicata machina, sensim digitos in naturalem situm reduxit, uti in loco citato figura demonstrat. Post faciei combustionem reflexam palpebram inferiorem genæ concrevisse vidi: unde foedissima lippitudo tota vita manebat.

S C I R R H U S.

§. 484. **S**cirrus (392.) pro causa habet quidquid succum in glandula coagulare, inspissare, siccare, potest. Ejus ergo sedes omnis glandula: sed imprimis quæ liquorem facilius inspissandum habet, vel ratione loci stagnare plus cogit. Unde in oculis, naribus, ore, mammis, axillis, inguinibus, pancreate, mesenterio, utero, sæpius obtinet.

Sequitur jam ultimus inflammationis exitus, quando nempe (vide Commentaria §. 392.) nec resolvitur inflammatio, neque tamen separatur a sanis partibus vicinis illud, quod vitali humorum motui secundum fanitatis leges peragendo ineptum redditum fuerat, tam in fluidis quam in solidis partibus. Ut autem, ubi de Gangræna agebatur, dictum fuit non tantum de illa specie, quæ post validas inflammationes sequebatur, verum etiam de Gangrænis ab aliis omnino causis oriundis; ita pariter & in hoc capitulo generalis Scirrhi historia & curatio describitur.

De tumorum differentia agens Galenus (9) dicit, tumores duros & absque dolore scirrhus vocari: hancque scirrhi definitionem pluribus in locis habet, & videtur hæc generalis maxime fuisse scirrhi notio. Quibusdam tamen in locis parum diversam scirrhi descriptionem dedit, dicens: *Exquisitus igitur Scirrhus tumor est præter naturam, sensu carens, & durus. Non exquisitus autem non omnino quidem sine sensu est, sed ægry tamen admodum sentit. Qui igitur sine sensu, incurabilis est; qui vero hebetis sensus est, non quidem insanabilis est, tamen non facilius curatu (7).* Quod autem in hoc loco Galenus vocabulum *ἀρτήροσ* non usurpaverit eadem significatione, qua *ἀδύροσ* solet sumi, patet evidenter ex alio loco (8), ubi dicit: *Scirrhum nominamus tumorem durum, qui sine dolore est, non tamen omnino sine sensu; talis enim sanabilis non est.* Ex quibus omnibus saltem hoc patet, duritiam sine dolore in omnibus scirrhis adesse; in pessimis autem & insanabilibus, secundum Galenum, etiam insensibilitatem.

Non autem in locis glandulosis tantum, verum etiam in aliis corporis partibus scirrhus describitur Galenus. Decura enim scirrhi agens (1) aceti vires commendat, tanquam efficaces & tistas, ubi carnosæ musculorum partes in scirrhum induruerant: majori cautela in aceti usu opus esse voluit, si ligamenta vel tendines simili malo afficerentur. Imo in puero, ex Erysipellate vehementer adstricto & refrigerato, tumorem scirrhofum in toto femore relictum fuisse dicit (a). Negari enim non potest, etiam in locis aliis corporis, quam in glandulis tumores præternaturales, duros, indolentes reperiri; qui ergo ex generali definitio. Galeni scirrhi vocari deberent: Verum cum alium sæpe exitum ha-

Ex quibus omnibus patet, magnam requiri in Chirurgo peritiam & dexteritatem, ut graves combustiones absque insigni deformitate, aut usum partium depravatione, curentur; atque sæpe immediate mala nasci, dum imperiti, jactatis ad combustionem remediis confisi, quæ levioribus malis curandis sufficiunt, graviorum combustionum curam aggrediuntur.

beat hæc mala, neque tam facile in cancrum degenerent, forte melius tumores scirrhocides vocari possent, distinctionis causa.

Scirrhi autem proprie dicti sedes glandula videtur esse, sive folliculus cavus, cujus latera omnis generis vasculis constant, & in cujus cavum minimarum arteriolarum oscula hiantia singulare liquidum deponunt, arteriosa fabrica a sanguine allato ad glandulam secretum: per glandulæ emissarium deinde collectum in ejus cavo liquidum exit, variisque usibus in diversis locis corporis præstat. Simples tales glandulæ plurimæ sunt, quæ collectum in suis cavis liquidum versus cutis exteriora, vel in superficies membranarum, cava narium, oris, faucium, asperæ arteriæ, oesophagi &c. eructant. Si vero plurimi tales folliculi simul adunati concipiuntur, quorum emissaria omnia in unum canalem majorem abeunt, qui collectum sic liquidum in singulare usum defert; tunc glandularum harum congeries, una communi membrana vestita, & in unum commune emissarium destinans, vocatur glandula composita, sive conglomerata, ex quorundam Anatomicorum sententia. Parotides, v. g. & reliquæ glandulæ salivæ a sanguine secernentes, & per unum emissarium in cavum oris emittentes, tales dicuntur. Videantur de his illa, quæ in Institutionibus Medicis Celebrissimi Boerhaavi §. 241. & sequentibus habentur.

Omne ergo illud, quod succum glandularum fabrica secretum, in cavis illorum collectum, coagulando, inspissando, aut exsiccando potest reddere immeabilem, sic, ut per illorum emissaria exire nequeat, dabit scirrhus originem. Idem etiam efficiet omnis causa, quæ externa compressione sic angustat glandularum emissaria, ut secreti in cava illorum succi exitus impediatur. Distenditur enim tunc a retento succo folliculus, tenuissima pars sola resorbabitur, extendet glandulæ folliculum, comprimet vasa per membranas glandulæ decurrentia: unde tumor orietur & durities ab infarctis vasculis, & coagulatis, inspissatis, aut exsiccatis liquidis, nervisque per glandularum fabricam dispersis compressis, orietur doloris absentia; & in scirrhus insanabili, ut dixit Galenus, ab eadem causa fiet omnimoda insensibilitas.

(9) Comment. in Aphor. 74. Sect. IV. Chart. Tom. IX. p. 135. & Comment. in text. 2. Lib. VI. Epid. Hippocrat. ib. p. 336.

(7) Galen. Meth. Med. ad Glaucon. Lib. II. c. 6. Charter. Tom. X. p. 378.

(8) Method. Med. Lib. XIV. c. 6. p. 324.

(9) Ibid. c. 6. p. 322.

(a) Ibid. Lib. II. Method. Med. ad Glaucon. c. VI. Charter. Tom. X. p. 378.

filitas. Verum etiam in aliis corporis locis, in quibus arteriosa fabrica, absque folliculorum talium interpositione, secretus humor in communi quodam receptaculo colligitur, similia mala oriri possunt. Sic v. g. in testibus arteria sanguinem advehens venæ sociæ sanguinem rubrum trahit: deinde in ramulos innumerabiles divisa, totam ferè testis substantiam constituentes, ultimis suis osculis eructat in commune receptaculum humorem singularem, mirabili hac fabrica, a sanguine secretum. Si jam quacumque de causa impediatur liber exitus collecti illius in communi receptaculo humorem, omnia eadem fient mala, ac modo de glandulis sic affectis dictum fuit, & testis in tumorem durum indolentem distenditur, id est scirrhus fiet. Frequentia satis in Praxi exempla occurrunt, quæ hoc confirmant, quibusque constat, difficillimam hic loci, æque ac in aliis scirrhis, esse curationem, & in cancrum pariter testium has indurationes converti. Sed & in aliis visceribus idem obtinere poterit. In hepate enim a sanguine venæ portarum secernitur bilis hepatica, quæ minimis ramulis, per totam hepatis substantiam dispersis, recepta tandem in magnum ductum hepaticum infunditur, per quæ illum versus intestina defertur. Si jam ipse ductus hepaticus obstructus fuerit, vel minores ramuli, in hunc secretam hepatis fabrica bilem deferentes, a quacumque causa fuerint obstructi, stagnante humore coagulato, inspissato, exsiccato; totum hepar, vel quadam ejus pars poterit in scirrhus tumorem distendi. Cui malo producendo multum favet, sanguinis venæ portarum tardior motus (cum jam venosus factus iterum per convergentium angustias pelli debeat), & secreti humoris facilis degeneratio in lentorem immeabilem. Adeoque, licet ex quorundam Anatomicorum sententia in glandulis, conglomeratis dictis, ut v. g. Parotide, & similibus, non forent tales folliculi colligentes secretum ab arteriis liquidum, & minimis suis emissariis in commune ductum excretorium deferentes; sed ramuli secretorii ex arteriis derivati, nullis folliculis interpositis, directe in ductum excretorium deferrent secretum humorem, nasceretur tamen ab iisdem causis scirrhus: si nempe succus ille, ab arterioso sanguine secretum, coagulatus, inspissatus, vel exsiccatus obstrueret ductum commune excretorium, vel & ramulos illos secretorios, eundem succum in commune hoc receptaculum deferentes. Magna enim difficultas curationis scirrhi, qui in glandulis proprie sic dictis hæret, præcipue consistit in eo, quod materies in his folliculis collecta extra circulationis territorium quasi hæret, neque impetus liquidi arteriosi, cordis & vasorum vi propulsi, directe adeo in hæc loca agere possit. Sed si parotis glandula ex arteriis minimis, in glomerem convolutis, & ultimis suis emissariis secretum liquidum in ductum commune excretorium deferentibus, consistet; an ullo cum effectu arteriosi liquidi impetus ad ultima illa oscula inspissato fluido infarctis pervenire poterit, ut obstructum illud refert, vel ipsa hæc minima vascula una cum obstruente humore benigna suppuratione separet a reliquis vasculis, quibus cohererent? certe patebit, credo, hæc pensitantibus, summam hic difficultatem esse: & docent tædiofissima talia testium mala, in quibus tamen sine folliculis interpositis secretio fieri videtur, hujus rei veritatem.

An ergo eo curatu difficilior scirrhus, quo in glandulis magis compositis hæret? sic videtur: Dum enim folliculi illi simplices, qui in cute externa li-

nimentum illud pingue colligunt, & emissariis suis excernunt, obstruuntur, accumulatur secretus humor, distenditur folliculus, & tumor nascitur, quia a varia consistentia materiæ contentæ diversum nomen habet, Meliceridis, Atheromatis, vel Steatomatis: ut dictum fuit in Commentariis §. 75. & 112. n. r. Videntur enim tales tumores huc referendi esse, imprimis si duriorum materiam continent, ut in steatomatibus fit; tunc enim sub generali scirrhi definitione (vide §. 392.) continentur. Sed ampullosos dictos tales tumores audacter incidunt Chirurgi, contentam materiam expriment, & deinde validis suppurantibus, vel & erodentibus, folliculi ipsius cavum consumunt; felici toties cum successu. Raro enim hi tumores in cancri malignitatem degenerant, licet externa specie scirrhum malignum referant. Vidi memorabile hujus rei in hæc urbe exemplum. Sexagenarius vir jam per multos annos gesserat tumorem durum, sensum auctum, tandemque pugni magnitudinem æquantem, in inferiori & sinistra faciei parte prope maxillæ inferioris angulum: lata basi quidem cuti inhærebat, sed mobilis una cum cute elevari poterat, nulli subjectæ parti accretus. Incepit sensim magis in fastidium elevari tumor; cutis rubra, imo fere livida apparebat in apice tumoris; pruritus primo, dein dolor in cute distenta oriebatur; & cum pessima quævis metueret boni senis familia, nihilque ipse tumori applicari vellet, sponte ruptus fuit apex: exivit materia glandulosa dura, subsedit tumor omnis, sic ut vix vestigium maneret, atque aliquot adhuc annis cruda senectute postea vixit. In compositis autem glandulis, si scirrhus fuerint, succus ille inspissatus non in cavo hæret, sed in pluribus loculis vel & vasculis dispersus est; unde longe major curæ difficultas est, uti facile patet.

Præterea, si scirrhus facta fuerit glandula composita, multum distert, in quibus vasculis glandulæ obstructio hæreat. Sunt enim hic vasa, quæ sanguinem arteriosum adferunt, a quo per glandulæ fabricam peculiaris succus secernitur: adiunt vasa, quæ succum illum ab allato sanguine secernunt: sunt & vasa, quæ secretum hunc liquorem continent: adiunt denique & alia, quæ illum excernunt. Si jam vasa adferentia obstructa fuerint, videtur vitalium humorum impetus loca hæc obstructa vi sufficiente urgere posse, ut fiat per suppurationem separatio finium obstructorum a reliquis. Forte illud obtinet, quando in morbis toties tumentes parotides glandulæ in benignam suppurationem abeunt. Ubi vero in secernentibus vasculis simile malum obtinet, facile patet, minori impetu vitales humores in hæc loca agere posse. Ubi autem in vasculis secretum liquorem continentibus, & colligentibus, concretus stagnat humor, ille extra circulationis limites positus ad optima etiam remedia rebellis est. Si vero in ductibus excretoriis idem malum obtineat, eadem ratio est; nisi quando talis horum situs est, ut cum fractu resolutentia, & concretum humorem attenuantia, remedia illis applicari possint, vel causa quadam circa ipsum ultimum officium ductus excretorii glandulæ hæreat, quæ vel obstruendo vel comprimendo liquidi excernendi exitum impediatur. Sic v. g. si in ipso ductu excretorio parotidis glandulæ infarctus humor hæserit, tota glandulæ hujus fabrica in scirrhum converti poterit, sed situs hujus ductus spem facit, ut fomentis, frictionibus &c. adhuc superari possit.